

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Ilari Taipale

Lapsen erityinen tuki vanhempien näkökulmasta – Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Ilari Taipale

Lapsen erityinen tuki vanhempien näkökulmasta – Kuvaileva kirjallisuuskatsaus
38 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2015

Ohjaaja: Lehtori Outi Kokko- Muhonen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kerätä ja esitellä tietoa siitä, miten erityisen tuen lasten vanhemmat kokevat yhteistyön päiväkodin työntekijöiden kanssa. Tavoitteena oli selvittää, mitkä asiat vanhempien mukaan edistävät, ja mitkä estävät yhteistyön sujumista. Selvityksen toisena tarkoituksena oli etsiä ja koota tietoa, jota opinnäytetyötään tekevät opiskelijat voivat hyödyntää oman opinnäytetyönsä teoreettisessa viitekehysessä. Opinnäytetyön kautta opiskelijat voivat löytää linkkejä, joiden kautta he voivat kerätä tarvitsemaansa tietoa.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen muodossa, jossa perehdyttiin tutkimukseen ja kirjattiin keskeiset tulokset. Aineistohaku toteutettiin hakemalla Internetin tietokannoista aihetta käsitteleviä tutkimusartikkeleja. Tietoa haettaessa käytettiin mahdollisimman tarkoin valittuja hakutermejä, jotta löydettäisiin aiheen kannalta olennaisimmat tutkimukset.

Aineistohaun ja tietokantojen valinnan tuloksena löydettiin kaksi englanninkielistä tutkimusartikkelia, yksi suomenkielinen väitöskirja ja kaksi suomenkielistä pro gradu- tutkielmaa. Kaikki viisi aineistoa käsittelevät vanhempien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta, yhteistyöstä päiväkodin työntekijöiden kanssa lapsen erityistä tukea toteutettaessa. Aineistojen keskeinen sisältö ja tulokset referoitiin laadulliseen kirjallisuuskatsaukseen. Katsauksen loppuun laadittiin lyhyt yhteenveto aineistojen tuloksista. Tulosten perusteella vanhemmat kokivat yhteistyön kannalta tärkeimmiksi elementeiksi mm. vanhempien osallisuuden edistämisen, koko perheen hyvinvoinnin huomioimisen, vanhempien kuulemisen, aktiivisen keskustelun sekä tiedon jakamisen vanhemmille lapsen kehityksestä ja sen tukemisesta.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla selvittää, miten Lappeenrannassa asuvat vanhemmat kokevat yhteistyön päiväkodin henkilökunnan kanssa lapsen kasvatusta ja erityistä tukea suunniteltaessa ja toteuttaessa. Lisäksi voitaisiin selvittää, millä tavoin päiväkotitoimi on tukenut perheen jaksamista ja hyvinvointia sekä edistänyt erityislapsen taitojen ja valmiuksien kehittymistä.

Asiasanat: Vanhemmat, erityinen tuki, kasvatuskumppanuus, yhteistyö, varhaiskasvatus, päivähoito

Abstract

Ilari Taipale

Parents view on the Early Childhood Intervention in Early Childhood Education
– A descriptive review of the literature, 38 pages

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2015

Instructor: Lecturer Outi Kokko- Muhonen, Saimaa University of Applied
Sciences

The purpose of this study was to collect and present the information about how the parents of the children receiving early childhood intervention services perceive the co-operation with the early childhood educators. The goal was to discover the elements that promote or hinder the co-operation between the parents and early childhood educators. The second purpose of the study was to seek and gather information to the graduate students working on their theses so that they could utilize this in their theoretical framework of their study reports. With the help of this study the graduate students can find sources they can collect useful information.

The study was conducted in a form of a descriptive review of the literature in which the student familiarized themselves with the research articles and wrote up the essential results from the research articles. The material of this study was collected from the internet by searching the required research articles from various databases. Carefully selected keywords were used so that the required information for this study was discovered.

As a result of the search for the information concerning this study, five research articles were found and familiarized with. The articles found contained the information about how the parents of children with special needs perceived the co-operation with the early childhood educators providing children with early intervention services. Three of the articles were written in Finnish, and two of the articles in English. The brief summary of the results from the summarized research articles was written at the end of this study. The results indicate that parents feel that successful ways of co-operation are promoting parent participation, taking into account the well-being of the whole family, hearing the parent's opinions, active discussion between parents and early childhood educators and providing parents with the information about the child's development and the ways of promoting it.

Further studies could research how the parents in the city of Lappeenranta perceive the co-operation with the early childhood educators when planning and implementing child's early intervention and education. The means of how the kindergarten supports these families well-being and the child's development when upbringing a child with special needs, could also be researched.

Keywords: Parents, early childhood intervention, daycare services, early childhood education, co-operation, educational partnership

Sisältö

1. Johdanto	5
2. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa	6
2.1. Inklusion ja integraation määritelmät	8
2.2. Varhaiskasvatuksen tukitoimet ja tuen järjestämisen periaatteet	9
2.3. Lapsen tukeminen esi- ja alkuopetuksessa Lappeenrannassa	12
2.4. Vanhempien ja kasvattajan välinen yhteistyö	14
3. Kirjallisuuskatsauksen toteutus	18
4. Katsauksen suorittaminen ja keskeiset tulokset.....	20
5. Yhteenveto kirjallisuuskatsauksessa käsitellyistä tutkimuksista.....	27
6. Johtopäätökset.....	28
7. Pohdinta.....	32
Lähteet.....	36

1. Johdanto

Vanhemmuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa sekä yhteistyö kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti ovat tärkeimpiä työtehtäviä ja menetelmiä varhaiskasvatusalan ammattilaisille, varsinkin kun lähtökohtana on taata lapsen hyvinvointi ja tukea siten tämän kasvua, oppimista ja kehitystä yksilönä. Yhteistyön merkitys korostuu etenkin silloin, kun perheen lapsella esiintyy tarvetta erityiskasvatukselle. Lapsella saattaa ilmetä ongelmia fyysisen, kielellisen, tiedollisen, motorisen, taidollisen, emotionaalisen tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla, jolloin vanhemmat tarvitsevat tarvittavaa tietoa ja apua tukeakseen lapsensa kasvua parhaimmalla tavalla.

Eryistä tukea tarvitsevat lapset eivät kuitenkaan ole homogeeninen ryhmä, vaan erityisen tuen piiriin lukeutuu monia erilaisia ja eritasoisia lapsen kehitykseen liittyviä ongelmia. Lapsella saattaa olla esimerkiksi kehitysvamma, Downin oireyhtymä, autismin kirjon kuuluva häiriö, lukihäiriö, puheen ymmärtämisen vaikeuksia, ylivilkkaushäiriötä, joka parhaiten tunnetaan nimellä ADHD, sekä käyttäytymishäiriöitä. Jokainen näistä kehityksen häiriöistä ilmenee eri lailla, ja ne voivat laadultaankin vaihdella paljon. Huomattava piirre kehityshäiriöissä on se, että ne saattavat vaikuttaa haitallisesti lapsen sosiaaliseen, fyysiseen, kielelliseen ja emotionaaliseen kehitykseen.

Varhaiskasvattajilla on tarvittavaa tietoa siitä, miten lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista on mahdollista tukea, mutta tuo ammatillisuus tarvitsee rinnalleen vanhempien asiantuntijuutta lapsestaan. Vanhemmilta on mahdollista saada paljon tärkeää tietoa siitä, mitä lapsi tekee mielellään ja leikkii kotona: leikkiikö hän muiden naapuruston lasten kanssa ja mitä lapsi tekee yhdessä vanhempien kanssa. Tämän tiedon avulla on mahdollista lähteä sitten toteuttamaan tarvittavia tukitoimia, joilla lapsen kasvua ja hyvinvointia tuetaan. Vanhemmilla on oikeus kertoa, mitä he odottavat ja vaativat päiväkodin työntekijöiden toiminnalta lapsensa kasvun tukemiseksi ja mitä tavoitteita he haluavat lapselleen päiväkodissa antaa. Vanhempien asiantuntijuuden hyödyntäminen kasvatuskumppanuudessa toimii hyvin myös osallistavana menetelmänä, jolloin lapsen vanhemmat kokevat olevansa tärkeitä

tiedonlähteitä sekä tärkeässä osassa lapsensa kasvatuksen ja erityisen tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Heillä on lapsesta arvokasta omakohtaista tietoa ja kokemusta, jota ilman lapsen erityistä kasvatusta ja hoitoa tavoitteineen ja suunniteltuneen ei ole mahdollista toteuttaa. Lapsen kannalta on johdonmukaista, että vanhempien ja varhaiskasvatusosaajien näkemykset lapsen kasvatuksesta ja kasvun tukemisesta ovat yhtenevät, ja yhteistyö on kitkatonta.

Yhteistyön sujuvuuden kannalta on tärkeää selvittää, miten vanhemmat kokevat sen ja lastentarhanopettajan välillä käytävän dialogisen keskustelun ja yhteistyön sujuvan. On tärkeää tietää, kuunnellaanko vanhempia ja otetaanko heidän toivomuksensa vilpittömästi huomioon lapsen erityistä kasvatusta ja hoitoa järjestettäessä. Lähden kirjallisuuskatsauksessa selvittämään nimenomaan näitä asioita. Aion suorittaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden ja olen siksi kiinnostunut selvittämään, onko yhteistyö vanhempien mukaan ollut päiväkodin henkilökunnan kanssa sujuvaa, onko lapsen asioista puhuminen ollut helppoa päiväkodin työntekijöiden kanssa ja onko vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välille muodostunut jokin erityinen suhde tiiviin yhteistyön seurauksena.

2. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Hujalan, Puroilan, Parrilan ja Nivalan (2007) mukaan varhaiskasvatuksen katsotaan kattavan kansainvälisessä tiedekeskustelussa vakiintuneen käytännön mukaisesti ikävuodet syntymästä kahdeksan vuoden ikään. Tämän perusteella kodin ulkopuolinen varhaiskasvatus koostuu esiopetuksesta ja alkuopetuksesta peruskoulun 1-2 luokista. (Hujala, ym. 2007, 10–12.)

Hujalan ym. (2007) mukaan varhaiskasvatuksessa toisiinsa integroituvat lapsen hoiva ja lapsen oppimisen tukeminen. Keskeinen idea sekä esi- ja alkuopetuksessa on, että varhaiskasvatuksessa on lapsen kasvun ja oppimisen tukeminen. Tieteen näkökulmasta yhteistä varhaiskasvatukselle on, että se perustuu tieteelliseen tietoon lapsuuden erityisluonteesta, lapsen oppimisesta, kasvusta ja kehityksestä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimaan oppimista ja kasvua oman elämänsä vaikuttajana. Lapsen kasvua

omaehtoiseen toimintaan vahvistetaan elämyksellisellä ja kokemuksellisella pienryhmätoiminnalla sekä vertaisryhmäkontaktien ja aikuisten tavoitteellisen ohjauksen avulla. (Hujala, ym. 2007, 10–12.)

Varhaiskasvatusta toteuttavat alle 8-vuotiaiden lasten perheet ja niiden ohella päivähoitojärjestelmä. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa yhdistyvät sekä kasvatuksellinen tehtävä että sosiaalipalvelut. Tällainen *EDUCARE*-malli, jossa esiopetus- ja varhaislapsuuden pedagogiikka (*EDUcation*) yhdistyvät perhesosiaalipalveluihin (*CARE giving*), on suomalaisen päivähoitojärjestelmän erikoisuus, jota harvemmin tavataan muualla maailmassa. (Hujala, ym. 2007, 10–12.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) lapsen tukea arvioitaessa lähtökohtana ovat vanhempien ja kasvatushenkilöiden tekemät havainnot lapsesta ja niiden yhteinen tarkastelu. Arvioitaessa lapsen tuen tarvetta on otettava huomioon se, onko lapselle aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Arvioinnissa on myös huomioitava, että lapsen tuen tarpeet voivat muuttua tämän elämän aikana. Lapsi saattaa jonakin aikana tarvita enemmän tukea kuin aiemmin. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35.)

Erityisen tuen tarkoituksena on Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan tukea lapsen fyysistä, tiedollista, taidollista, tunne-elämän ja sosiaalista kehitystä. Hänen tuen tarvettaan on arvioitava myös silloin, kun lapsen kasvuoloissa ilmenee hänen terveyttään ja kehitystään vaarantavia tekijöitä. Ennen kuin voidaan tehdä päätöstä erityisestä tuesta, on ensiksi tarpeellista selvittää, missä eri tilanteissa tarkalleen lapsi tarvitsee tukea ja ohjausta. Hänen tuen tarvetta arvioidessa on myös otettava huomioon hänen mahdollisuudet toimia ja vaikuttaa eri ympäristöissä ja kasvatuksellisissa tilanteissa. Päiväkodin työntekijän pitää havainnoida, pääseekö hän osallistumaan ja vaikuttamaan päiväkotiryhmän ryhmätoiminnassa, lasten keskinäisissä leikeissä, askartelussa, liikunta- tai laulutukioissa. Samalla arvioidaan, mitkä ovat ne mahdolliset esteet, jotka heikentävät lapsen mahdollisuuksia osallistua päiväkodin arjen tapahtumiin. Lapsen yksilöllistä tukea suunnitellessa on otettava huomioon lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon

kohteet. Suunnitelmaan pyritään luomaan mahdollisimman laaja kokonaiskuva lapsesta. Lapselle suunnattuja varhaiskasvatuksen tukimuotoja aletaan soveltaa välittömästi, kun lapsella ilmenee tuen tarve. (Valtakunnallisen varhaiskasvatuksensuunnitelman perusteet 2005, 35.)

Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) mainitaan, että arvioitaessa lapsen tilannetta ja tuen tarvetta on päiväkodin henkilökunnan mahdollista pyytää konsultaatiota asiantuntijalta. Tästä syystä yleensä lapsen ja perheen tueksi pyritään muodostamaan moniammatillinen verkosto, jossa laaditaan vanhempien kanssa suunnitelma lapsen tuen toteuttamiseksi (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005, 35.)

2.1. Inklusion ja integraation määritelmät

Viitalan (2006) inklusion keskeisenä tavoitteena on tukea ja kannustaa yhteiskunnan marginalisoituneita, syrjäytymisvaarassa olevia ryhmiä ja heikompiosaisia osallistumaan ympäröivän yhteisön toimintaan sen täysivaltaisena jäsenenä. Inklusiossa yhteisön vastuulla on mukautuminen marginalisoituneen yksilön tarpeisiin sekä hänen kannustamisensa ottamaan osaa yhteisön toimintaan. Yhteisön toimiminen inklusion periaatteen mukaan edellyttää yhtä lailla yhteisön kannustamista. (Viitala 2006, 95–103.)

Väyrynen (2001) näkee inklusion osana laajempia toimenpiteitä, joilla pyritään syrjinnän ja syrjäytymisen estämiseen koulutuksessa (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134). Inklusio voi myös tarkoittaa mukaan kuulumista. Viitalan (2005) mukaan inklusio on jatkuva prosessi, jolla pyritään muuttamaan sekä yhteisöjä, että niiden toimintaa ohjaavia rakenteita. Päiväkodin on siis muututtava niin, että se on sopiva kaikille lapsille. (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134.)

Viitalan (2005) mukaan inklusiivinen opetus toteutetaan lähipäiväkodin periaatteen mukaisesti koko lapsen päivähoitossa olon ajan lähipäiväkodissa tai perhepäivähoitopaikassa (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134). Biklenin (2001) mukaan inklusiota voi luonnehtia ajattelutavaksi, jonka mukaan kaikille lapsille on hyödyllistä oppia yhteisissä ryhmissä (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134). Inklusio on samalla myös päämäärä, johon pyrkiäkseen kasvattajien on

etsittävä ja kokeiltava keinoja, jotka tekevät inklusiosta toimivampaa (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134).

Viitala (2005) kiteyttää inklusiivisen päivähoidon neljään peruseriaatteeseen mukaillen Naukkarisen ja Ladonlahden (2001) näkemyksiä inklusiivisesta koulusta. Ensimmäisen periaate koskee lähipäiväkodin periaatetta: lapsi menee siihen päiväkotiin tai perhepäivähoitopaikkaan, johon hän menisi ilman erityisen tuen tarvettakin. Toisessa periaatteessa lapsen oppiminen, leikki ja muu lapsen toiminta pyritään toteuttamaan joustavasti erilaisissa pienryhmissä.

Kolmannessa periaatteessa päiväkodin työntekijöiden on toimittava yhdessä, jotta inklusiivinen päivähoito mahdollistuisi. Neljännessä periaatteessa painotetaan sitä, että jokapäiväinen työskentely päiväkodin työntekijöiden kesken ja lapsiryhmässä toteutuu pääsääntöisesti yhteistoiminnallisena oppimisena. (Pihlaja & Viitala 2005, 132–134.)

Lastentarhanopettajaliiton julkaisun *Toimiva integraatio päiväkodin arjessa* mukaan integraation periaate toteutuu varhaiskasvatuksessa kasvatushenkilöiden tekemissä ratkaisuissa, joissa erityisen tuen tarpeessa olevat lapset saavat kasvatusta ja opetusta muiden lasten kanssa.

Integraatiosta puhuttaessa erityisen tuen lapset jaetaan omiin pienryhmiinsä, tai yksi erityisen tuen lapsi on yhdessä pienryhmässä normaaleiden lasten kanssa. (Toimiva integraatio päiväkodin arjessa 2003, 5.)

Viitalan (2006) mukaan integraatio on pyrkimys toteuttaa erityiskasvatusta mahdollisuuksien mukaan pääasiallisesti yleisten kasvatuspalvelujen yhteydessä (Viitala 2006, 95–103). Mobergin (2001) mukaan integraation tavoitteena on luoda yksi yhteinen järjestelmä, joka palvelee hyvin kaikkia lapsia (Viitala 2006, 95–103).

2.2. Varhaiskasvatuksen tukitoimet ja tuen järjestämisen periaatteet

Käsitteitä, jotka kuvaavat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen piirissä lapsille annettavaa tukea, on ollut useita erilaisia. Nykyään puhutaan kolmiportaisen tuen mukaisesti yleisestä, tehostetusta ja erityisestä tuesta. Kolmiportaisen tuen tarkoituksena on tarjota lapsen tarvitsemaa tukea riippuen lapsen elämäntilanteesta ja tuen tarpeesta. Koivusen (2009) mukaan kasvatusalan

ihmisillä on ilmennyt hämmennystä siinä, mikä kaikista lukuisista määritteistä kuivaisi juuri yhden lapsen tarvitsemaa tuen muotoa. Työnjohdon ja hallinnon huono tiedottaminen on johtanut käsitteiden kanssa tapahtuvaan sekaannukseen. (Koivunen 2009, 13–154.)

Lapsen tarvitsema tuki varhaiskasvatuksessa pyritään Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) mukaan järjestämään niin, että lapsi osallistuu päiväkotiryhmän toimintaan niiden lasten kanssa, joille ei ole määritelty tarvetta erityiselle tuelle. Lapsen yrityksiä luoda sosiaalisia kontakteja ja leikkiä muiden lasten kanssa tukee päiväkodin henkilökunta, jonka tulee myös kannustaa ryhmän lapsia huomioimaan erityistä tukea tarvitseva lapsi ja ottamaan tämä mukaan leikkeihinsä. Päiväkodin työntekijöiden on tärkeää luoda ja tehostaa yhteistyösuhdettaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhempien kanssa. Oppimis- ja kasvatusympäristö pyritään luomaan sellaiseksi, että se tukisi sopivasti lapsen kognitiivista, fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Päivittäinen kasvatustoiminta pyritään rakentamaan sellaiseksi, että se harjaannuttaisi lapsen perustaitoja ja vahvistaisi hänen itsetuntoaan. Arjen kuntouttavissa elementeissä otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja yksilöllinen kehitys. Niiden onnistumisen edellytyksinä ovat selkeä struktuuri, tarkka päiväohjelma, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35–37.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2005) perusteissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata ja määritellä, millä kehityksen osa-alueella ja arjessa lapsi tarvitsee tukea ja miten se järjestetään. Suunnitelmassa tulee kuvata, millä keinoin lapsen yksilöllinen ohjaus ja varhaiskasvatus saadaan sovitettua yhteen. Suunnitelmassa pitää myös kuvata, millaisia muutoksia edellytetään kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä, jotta ne tukisivat lapsen kehitystä. Muutostarpeita pohdittaessa varhaiskasvatushenkilöstön on samalla pohdittava omaa toimintaansa sekä valmiuksiaan ohjata ja tukea lapsen kehitystä. Lapsen tuen jatkuvuus pyritään takaamaan lapsen vaihtaessa hoitopaikkaa, siirtyessä esikouluun tai peruskouluun sovittamalla eri tahojen lapselle laatimat kasvatus-, kuntoutus- ja

esiopetussuunnitelmat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35–37.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (2005) perusteissa tarkennetaan, että varhaiskasvatukseen voi liittyä myös muitakin tukipalveluja osana lapsen erityistä tukea. Näitä tukipalveluja voivat olla muun muassa kuntoutusohjaus, terapia ja erityisopetus oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille. Varhaiskasvatuspalvelut ja muut tukipalvelut on järjestettävä kokonaiskuntoutuksena, jolloin kasvatuksellinen ja lääketieteellinen kuntoutus muodostavat eheän kokonaisuuden. Palvelujen yhteensovittaminen edellyttää viranomaisten välistä yhteistyötä, riittävää ja osaavaa henkilöstöä sekä tiloja, välineitä ja materiaaleja, jotka vastaavat lapsen tarpeisiin ja tukevat lapsen kasvua ja kuntoutusta parhaalla mahdollisella tavalla. (Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35–37.)

Koivusen (2009) mukaan erityisen ja lapsen yksilöllisen tuen pohjana toimii arjen kasvatusta. Yksilöllinen ja erityinen tuki toteutuvat osana päiväkodin ja lapsen tavallista arkea lapsen perushoitona, aikuisen läsnäolona ja läheisyytenä ja lapsen itsetunnon rakentumisena onnistumisen kokemusten kautta. Koska lapsen tukeminen tapahtuu osana lapsen arjen kasvatusta päiväkodissa, ei ole helppoa tunnistaa kaiken arkisen aherruksen keskellä, mikä tarkalleen ottaen on erityistä tukea ja mikä yksilöllistä tukea. Kasvattajalta vaaditaan tietoisuutta siitä, mitä ennaltaehkäisevä työ on, mitkä ovat lapsen yksilölliset tarpeet, lapsen tuntemusta henkilökohtaisesti, mitä on lapsen yksilöllinen tuki ja erityistarpeet ja mitä on erityinen tuki. Lisäksi kasvattajan on tunnistettava oma kasvatuksellinen, pedagoginen ja erityispedagogisen osaamisensa taso. (Koivunen 2009, 13–154.)

Varhaiskasvattajan on arjen pedagogiikkaa suunnitellessaan tärkeä ottaa huomioon ryhmän vuorovaikutus, ryhmädynamiikka ja ilmapiiri sekä toimintaympäristö. Varhaiskasvattajan toteuttaessa arjen pedagogiikkaa hänen tekemiinsä ratkaisuihin ja käsityksiinsä arjesta vaikuttavat omat käsitykset arjesta ja sen sujuvuudesta, käsitykset lapsesta, tieto ja mielikuvat lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä lapsen temperamentista. Varhaiskasvattajan on hyvä tiedostaa sekä oma että muut kasvatustyyli merkityksineen sekä oma

toimintansa kasvattajana. Hyvä arjen kasvatus toimii perustana yksilölliselle ja erityiselle tuelle, jota päiväkodeissa toteutetaan muun muassa jakamalla pienryhmät useampiin toiminnallisiin ryhmiin. Tärkeitä tekijöitä Koivusen (2009) mukaan arjen kasvatuksessa ovat hyvien käytöstapojen opettaminen ja välittäminen lapsille, säännöt, vuoron odottaminen, strukturoitu päiväohjelma, omatoimisuuden harjoittaminen sekä yhdessä toimiminen. (Koivunen 2009, 90–91.)

2.3. Lapsen tukeminen esi- ja alkuopetuksessa Lappeenrannassa

Lappeenrannan kasvatus- ja opetuslautakunta hyväksyi 21.12.2010 Perusopetuslain (628/1998) asetusten ja valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaisesti laaditun kuntakohtaisen esi- ja perusopetuksen suunnitelman, jonka mukaiset uudistukset otettiin käyttöön Lappeenrannan esi- ja perusopetuksessa vuoden 2011 alussa. Routin, Nylundin ja Virkin (2013) mukaan kasvatus- ja opetushenkilöstön tavoitteena on uudistuksen myötä havaita mahdollisimman varhain lapsen ja nuoren tuen tarve, jolloin on vielä mahdollista aloittaa tarvittavan pedagogisen tai muun tuen toteuttaminen jo siinä vaiheessa, kun sille ilmenee tarvetta. Tavoitteena on ennaltaehkäistä lapsen kokemia vaikeuksia varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa ennen kuin ne pahenevat entisestään. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 2-13.)

Lappeenrannan kaupungin perus- ja esiopetuksessa lapsen saama tuki jaotellaan kolmiportaisesti yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Kolmiportaista tukea sovelletaan myös Lappeenrannan varhaiskasvatuspalveluissa. Routin, Nylundin ja Virkin (2013) mukaan kolmiportaisella tuella pystytään paneutumaan pienempäänkin tuen tarpeeseen varhain ja antamaan lapselle suunnitelmallista tehostettua tukea, jolloin erityistä tukea ei välttämättä tarvita lainkaan. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 2-13.)

Routin, Nylundin ja Virkin (2013) mukaan lapsen tukimuotoja on monipuolistettu myös siten, että entiseen opetukseen liittyvät tukitoimet laajentuvat käsittämään oppilashuollollista tukea. Kun lapselle on todettu tuen tarvetta jo tämän ollessa päivähoidossa, samaa tukea pystytään järjestämään lapselle esikoulussa ja perusopetuksessa. Edellytyksenä tälle on, että tuen järjestämistä koskeva kasvatus- ja opetushenkilöstö varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja

perusopetuksen puolelta jakavat keskenään tietoa lapsen tuen muodosta ja sen järjestelyistä, kun lapsi siirtyy päivähoitoryhmästä esiopetukseen ja siitä sitten perusopetukseen. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 2-13.)

Routin, Nylundin & Virkin mukaan (2013) tuen kolmiportaisuuden näkökulmana on, että kuka tahansa lapsi saattaa elämänsä ja koulutiensä aikana tarvita monentasoista tukea, vaikka lapsella ei olisikaan aiemmin ilmennyt mitään varsinaisia oppimisvaikeuksia. Perheen ongelmat, lapsen tai vanhemman kokemat siirtymävaiheet ja elämänkriisit tai ongelmat kaverissuhteissa heijastuvat ennen pitkään lapsen päiväkotitai koulupäivässä, mikä voi näkyä väsymyksenä, masennuksena, ruokahaluttomuutena tai keskittymisvaikeuksina. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 2-13.)

Routin, Nylundin & Virkin mukaan (2013) esiopetuksessa yleisen, tehostetun ja erityisen tuen muotoja ovat erityisopettajan antaman tuki, lapsen yksilöllinen ohjaus, pienryhmätoiminta, joustavat ryhmittelyt, toimiva oppimisympäristö, avustajapalvelut, kodin kanssa tehtävä yhteistyö sekä erilaiset oppilashuollon palvelut. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni lapsi saisi tarvitsemaansa tukea yleisen ja tehostetun tuen muodossa, joiden lähtökohtana on kaikkien lasten tasavertainen ja yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Lapselle pyritään tarjoamaan ensisijaisesti tehostettua tukea menetelmien avulla, mutta jos se osoittautuu lapsen kohdalla riittämättömäksi, hänelle tarjotaan erityistä tukea. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 2-13.)

Koivusen (2009) mukaan lapselle laaditaan yhteistyössä vanhempien, lastentarhanopettajan ja erityislastentarhanopettajan kesken *henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma*, eli HOJKS. HOJKSista käytetään myös termiä varhaiskasvatuksen kuntoutussuunnitelma, joka tehdään alle esiopetusikäisille. HOJKSiin kirjataan kaikki lasta koskevat perustiedot, lapsen tiedot varhaislapsuudesta, lapsen vahvuudet, asiat, joissa lapsi tarvitsee tukea, tuen tavoitteet ja menetelmät, toimintaympäristöä koskevat asiat, kasvattajan omaa toimintaa koskevat asiat ja jatkosuunnitelma. HOJKSia laadittaessa on suoritettava arviointia ja seurantaa, mikä sitten kirjataan suunnitelmaan. HOJKSia laatiessa lasten vanhempien on oltava läsnä, ja mahdollisesti myös lapsen kuntoutukseen osallistuvat keskeiset henkilöt. Lapsen tuen tarvetta on

arvioitava säännöllisin väliajoin, jotta voidaan pohtia sitä vaihtoehtoa, jos vaikka lapsi olisi mahdollista siirtää edistymisensä johdosta erityisestä tuesta tehostetun tuen piiriin. Suunnitelmassa laadittujen tavoitteiden on oltava myös realistisia, siten että ne on mahdollista toteuttaa. (Koivunen 2009, 94–95).

Routti, Nylund ja Virkki (2013) mainitsevat, että lapsen erityisen tuen tarvetta arvioidaan koko esiopetusvuoden ajan. Mikäli lapsen tilanteessa on tapahtunut selkeää parannusta ja edistymistä, varhaiskasvatus- ja erityisvarhaiskasvatushenkilöstö tekee päätöksen lapsen siirtämisestä joko tehostettuun tai yleiseen tukeen. Mikäli lapsen tilanne ei ole muuttunut tai se on pahentunut, lapsen erityistä tukea jatketaan. Tuen tarve tarkistetaan esiopetusta edeltävänä keväänä. Lapselle suoritetaan tarvittavat pedagogiset selvitykset, joiden perusteella arvioidaan, millaista tukea lapsi tarvitsee esiopetuksessa, vai tarvitseeko ollenkaan. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa on kuultava myös lapsen huoltajien mielipiteitä. Erityisen tai tehostetun tuen jatkamisesta alkuopetuksessa arvioidaan esiopetusvuoden keväällä, jolloin arvioidaan kaikkien esiopetuksessa olevien lasten tarvetta tehostetulle tai erityiselle tuelle. Lapsesta tehdään pedagogiset selvitykset, joiden perusteella arvioidaan, onko lapsella enää tarvetta jatkaa erityistä tukea alkuopetuksessa. Mikäli erityistä tukea on lapsen kohdalla tarpeen jatkaa, on myös arvioitava, mikä olisi lapselle paras mahdollinen paikka aloittaa koulu. Päätös erityisen tuen järjestämisestä koskee peruskoulun 1.-2. vuosiluokkaa. Mikäli lapsi ei tarvitse erityistä tukea aloittaessaan koulun, siirtyy hän tehostetun tuen piiriin. Tuen tarvetta arvioitaessa, määrittäessä ja lopullista päätöstä tehtäessä on tarpeen kuulla lapsen huoltajien mielipiteitä. (Routti, Nylund & Virkki 2013, 13.)

2.4. Vanhempien ja kasvattajan välinen yhteistyö

Puhuttaessa yhteistyöstä perheen ja päiväkodin välillä käytetään yleisesti termiä perhelähtöisyys. Tämä kuvaa työtapaa, jolla päiväkodin työntekijät toimivat yhteistyössä lapsen perheen kanssa. Rantalan (2002) luomassa perhelähtöisen työskentelyn ideaalimallissa toiminnan taustafilosofiana toimii ekokulttuurinen teoria, jonka mukaan lapsen kasvatusta, opetusta ja kuntoutusta suunniteltaessa ja toteutettaessa tulisi ottaa huomioon perheen arjen kokonaisuus. Ekokulttuurisen teorian mukaan ympäristön vaikutukset

välittyvät vahvistavina tai heikentävinä kunkin perheen päivittäisiin rutiineihin. Perhe on kuitenkin aktiivisessa roolissa sen mukaan, miten ulkoiset paineet vaikuttavat ja miten uusia tilanteita hallitaan. Työntekijän näkemykset perheestä, perheen arjesta ja palvelutarpeista ovat yhteydessä perheiden kanssa toteutettavaan yhteistyöhön. Ekokulttuurisen ajattelutavan mukaan jokainen perhe tulisi kohdata yksilöllisesti, ei poikkeavuuteen, moniongelmaisuuteen, perheen yhteiskunnalliseen asemaan tai kulttuuristaustaansa liittyvien stereotyyppien mukaisesti. Perhetyön ideaalimallissa eri sektoreiden työntekijöiden ja perheiden välinen monitahoinen yhteistyö toteutuu. Ekokulttuurisen ajattelumallin pohjaavan perhelähtöisen toiminnan tavoitteena on perheen selviytyminen arkielämän vaatimuksista. Perheen selviytyminen arjessa ja valtaistuminen ovat ideaalimallissa edellytyksenä lapsen myönteiselle kehitykselle ja hyvinvoinnille. (Määttä 2010, 168–170).

Vanhempien ja kasvattajien välistä yhteistyötä on Koivusen (2009) mukaan kaikki vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen vuorovaikutus ja toiminta. Yhteistyön käsitteen rinnalle on muodostunut muita käsitteitä konkretisoimaan ja kuvaamaan sen sisältöä ja merkitystä. Käsitteiden kautta pyritään kuvaamaan vanhemmille, miten käytännössä heiltä odotetaan osallistumista lapsen kasvatukseen ja mikä on heidän osansa ja tehtävänsä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. (Koivunen 2009, 13–154.)

Koivusen (2009) mukaan *kotikasvatuksen tukemisen* termiä yhteistyöstä päiväkodin henkilökunnan ja lapsen huoltajien kanssa käytetään kuvaamaan osapuolien välistä tavoitteellista keskustelua kasvatuksesta ja kasvatuseriaatteista, arvoista ja kulttuurista lapsen edun mukaisesti. Jokaisella perheellä on omat näkemyksensä siitä, miten lasta tulisi kasvatella ja mitä lapselta odotetaan, ja nämä voivat poiketa päiväkodin henkilökunnan omista ammatillisista näkemyksistä lapsista. Perheen kanssa on tästä syystä käytävä keskustelua siitä, millaiset lähestymistavat lapsen kasvatuksessa ovat milloinkin lapsen kehitystä ja hyvinvointia edistäviä. Kasvatuskäsityksistä keskustelu ei ole aina helppoa vanhempien ja kasvatushenkilöstön välillä, mutta se on tarpeen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. (Koivunen 2009, 13–154.)

Koivusen (2009) mukaan *jaetusta kasvatustavasta* puhuttaessa korostetaan vastuualueiden jakamista kasvatuksessa päiväkodin henkilökunnan ja lapsen vanhempien välillä. Päiväkodin työntekijä on vastuussa nimenomaan lapsen saamasta kasvatuksesta päiväkodissa. Muutoin pääasiallinen kasvatustavasta lapsesta on tämän vanhemmilla. Jaetun kasvatustavuun yhteydessä voidaan puhua myös *vastuun kumppanuudesta*, jonka mukaisesti vanhemmat ja kasvatusthenkilöstö huolehtivat lapsesta ja tämän kasvatuksesta omilla vastuualueillaan tiiviissä yhteistyössä lapsen parhaaksi. Kasvatustavastuu toteutuu molemminpuolisesti tehokkaasti ja lapsen eduksi silloin, kun molemmat osapuolet jakavat ja hyödyntävät omaa tietämystään ja havaintojaan lapsesta ja tämän kehityksestä. Kasvatusthenkilöstöllä on yleistä tietämystä lapsen kehityksestä, ja vanhemmilla puolestaan on spesifimpää, yksilökohtaista tietoa lapsestaan. Vanhemmilla on kasvattajan tarvitsemaa tietoa muun muassa lapsensa historiasta, lapsen luonteesta, tavoista, tottumuksista, perheen kulttuurista ja arjen elämästä, kodin kasvatustkäytännöistä, lapsen elämäntilanteesta sekä lapsen suhteista sukulaisiin ja kavereihinsa. (Koivunen 2009, 13–154.)

Koivusen (2009) mukaan *osallistavassa yhteistyössä* kasvattaja kannustaa vanhempia yhteistyöhön lapsen kasvatukseen luomalla yhteistyölle tarvittavat edellytykset. Osallistaminen vaatii Koivusen (2009) mukaan päiväkodin työntekijältä perheen tilanteen ymmärtämistä, hienotunteisuutta sekä kykyä nähdä, millainen yhteistyömuoto kullekin perheelle sopii. Kaikki vanhemmat eivät kykene tai halua aktiiviseen yhteistyöhön päiväkodin kanssa, vaan osalle vanhemmista riittää, että he tuovat lapsensa päiväkotiin ja hakevat hänet sieltä sovittuna aikana. Heidän yhteistyönsä on tällöin sitä, että he kysyvät päiväkodin työntekijältä lapsen päivän kulusta, onko tämä käyttäytynyt hyvin tai tarvitseeko huomenna tuoda kurvaatteita lapsen mukana päiväkotiin. Päiväkodin työntekijä ei voi vaatia vanhemmalta enempää osallistumista yhteistyöhön, mutta hän voi ottaa puheeksi omat näkemyksensä lapsen tilanteesta ja pärjäämisestä päiväkodissa, jolloin hän pyrkii kannustamaan ja osallistamaan vanhempaa käymään kasvatustellista keskustelua. (Koivunen 2009, 13–154.)

Tärkeimpiä edellytyksiä Koivusen (2009) mukaan yhteistyön toteutumiseksi ovat vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden tiedot omista rooleistaan ja keskinäinen luottamus toisiinsa. Luottamusta vanhempiin on tärkeää vaalia, sillä luottamuksen mentyä sitä on enää vaikea rakentaa entiselleen. Vanhempien luottamus on avain yhteistyölle, jonka tarkoitus on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Suuri riski menettää vanhempien luottamus on etenkin Koivusen (2009) mukaan silloin, kun lastentarhanopettaja tekee lasta koskevia päätöksiä keskustelematta ensin vanhempien kanssa, esimerkiksi pyytämällä erityislastentarhanopettajaa havainnoimaan lasta ja tekemään tulkintoja tämän kehityksen osa-alueista suhteessa samanikäisiin lapsiin. Vanhempien luottamus edellyttää lastentarhanopettajan ja muun päiväkodin henkilökunnan luottamusta vanhempiin. Lastentarhanopettaja voi tarvittaessa konsultoida ulkopuolista asiantuntijaa lapsesta ja tämän kehityksestä yleisellä tasolla mainitsematta lapsen henkilötietoja. (Koivunen 2009, 13–154.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 yhteistyötä päiväkodin ja perheen välillä määritetään *yhteisvastuulliseksi kasvatukseksi*. Siinä määritetään lapsen huoltajilla olevan ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksessa. Koulun tehtävänä on tukea kodissa tapahtuvaa kasvatusta sekä vastata oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä. Yhteisvastuullisen kasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämistä on opetuksen järjestäjällä, samoin kuin varhaiskasvatuksen järjestäjällä. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaan yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen, tasavertaisuus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyössä on otettava huomioon perheiden moninaisuus sekä tiedon ja tuen tarpeet. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2014 mukailleen, yhteistyön onnistumiseksi tarvitaan päiväkodin henkilökunnan oma aloitteisuutta ja henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Päiväkodin ja perheen välistä yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 35.)

Varhaiskasvatuksessa yhä vakiintuneemmaksi vanhempien ja päiväkodin henkilöstön välistä yhteistyötä kuvaavaksi termiksi on noussut *kasvatuskumppanuus*. Kasvatuskumppanuuden käsite on peräisin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (VASU) 2004. Koivunen (2009) viittaa Kaskelaan ja Kekkoseen (2006) kuvatessaan kasvatuskumppanuuden toteutumisen kiteytyvän kolmeen sanaan: kuulemiseen, kunnioitukseen ja dialogiin (Koivunen 2009, 156). Koivunen lainaa Allilaa (2005) kuvatessaan kasvatuskumppanuuden olevan *vanhempien ja päiväkodin henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessin tukemiseksi* (Koivunen 2009, 156). Kasvatuskumppanuus edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toistensa kunnioittamista. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu ja velvollisuus lapsensa kasvatuksesta. Päiväkodin työntekijöillä puolestaan on koulutuksensa ja työnsä tuoma ammatillinen tieto ja osaaminen, ja heidän vastuullaan on edellytysten luominen kasvatuskumppanuudelle ja yhteistyölle (Koivunen 2009, 151-153, 156).

3. Kirjallisuuskatsauksen toteutus

Pyrin löytämään kirjallisuuskatsauksessa vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Miten vanhemmat kokevat yhteistyön päiväkodin työntekijöiden kanssa?
- 2) Mitä perhe odottaa ja toivoo lisää päiväkodin työntekijöiltä?

Toteutin opinnäytetyöni kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, johon keräsin tietoa varhaiskasvatusta, kasvatuskumppanuutta, inklusiosta ja integraatiota käsittelevästä kirjallisuudesta ja tutkimuksista. Tarkoitukseni oli kerätä tietoa aiheesta *Lapsen erityinen tuki vanhempien näkökulmasta*.

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan luonnehtia Salmisen (2011) mukaan yleiskatsaukseksi ilman systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytetyt aineistot ovat laajoja ja aineiston valintaa eivät rajaa metodiset säännöt. Tutkittava ilmiö on kuitenkin pyrittävä kuvaamaan laaja-alaisesti ja tarvittaessa luokittelemaan

tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykset ovat väljempiä kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tai meta-analyysissä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus toimii itsenäisenä metodina, mutta sen katsotaan myös tarjoavan uusia tutkittavia ilmiöitä systemaattista kirjallisuuskatsausta varten. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen voi erotella Salmisen(2011) mukaan kahteen toisistaan erilaisiin orientaatioihin: narratiiviseen ja integroivaan katsaukseen. Toteutin tämän opinnäytetyön narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa laajan kuvan käsiteltävästä aiheesta, joka voi olla aiheen historia tai sen kehityskulku. Epäyhtenäistä tietoa pyritään järjestämään jatkuvaksi tapahtumaksi. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen voi jakaa toteuttamistavaltaan kolmeen osaan, jotka ovat toimituksellinen, kommentoiva tai yleiskatsaus. (Salminen 2011, 6-7.)

Tämä kirjallisuuskatsaus on kirjoitettu narratiivisen yleiskatsauksen muodossa, ja sen tarkoituksena on tiivistää aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Narratiivisen yleiskatsauksen analyysin muotona toimii kuvaileva synteesi, jonka yhteenveto on kirjoitettu ytimekkäästi ja johdonmukaisesti. Lähtökohtaisesti narratiivisen kirjallisuuskatsauksen kautta hankittu tutkimusaineisto ei ole käynyt läpi erityisen systemaattista seulaa. Salmisen (2011) mukaan narratiivisella kirjallisuuskatsauksella on mahdollista päätyä johtopäätöksiin, joiden luonne on kirjallisuuskatsauksen mukainen synteesi. Kuvailevana tutkimustekniikkana narratiivinen katsaus auttaa tekemään tutkimustietoa ajankohtaiseksi, muttei tarjoa varsinaista analyttistä tulosta. Narratiivista yleiskatsausta on käytetty paljon muun muassa opetuksen saralla. Sen avulla on mahdollista tuottaa opiskelijoille ajankohtaista tietoa, johon ei aina muun tieteellisen kirjallisuuden kautta pystytä. (Salminen 2011, 6-7.)

Aloitin kirjallisuuskatsauksen teon suorittamalla kasvatustieteellisten artikkeleiden hakua erilaisin hakutermein. Käyttämiäni hakutermejä suomeksi olivat muun muassa:

- *kasvatuskumppanuus/erityislapsi* (tarkastelin 16 artikkelia)
- *vanhemmuus/kasvatuskumppanuus/vammainen lapsi* (tarkastelin 4 artikkelia)

- *varhaiskasvatus/kasvatuskumppanuus/erityislapsi* (tarkastelin 7 artikkelia) ja
- *varhaiskasvatus/vammaisen lapsi* (tarkastelin 5 artikkelia).

Englanninkielisinä hakusanoina käytin muun muassa Educational partnership/ Early childhood education, jonka haun tuloksena tutustuin 5 artikkeliin.

Aineistonhakua toteuttaessani käytin seuraavia hakukoneita: ARTO- kotimainen artikkelitietokanta, Sosiaalialan ammattilaisille tarkoitettua Sosiaaliportti-tietokantaa, Turun yliopiston aineistotietokanta Doria sekä Google Scholar-tieteellisten tutkimusten hakukonetta, jonka kautta etsin tutkimusartikkeleita myös englanninkielisistä tietokannoista Sage Journals ja Elsevier.

Löysin ARTOsta hakusanoilla *vanhem? AND varhaiskas?* 5 viitetiedostoa, sanahauulla *inkluisio* löysin 135 viitettä. Sosiaaliportista löysin fraasihakusanalla *vanhempien kokemuksia* 62 hakutulosta. Doria- tietokannasta löysin hakusanoilla *erityinen tuki lapset* 366 hakutulosta, joista perehdyin yhteen varteen otettavaan tutkimusartikkeliin. Google Scholar- tutkimusartikkelitietokannasta löysin englanninkielisillä hakusanoilla *social integration early childhood education* 855 000 hakutulosta, joista perehdyin kolmeen artikkeliin, jotka käsittelivät aihettani. Artikkeleista kaksi oli peräisin Elsevier- tietokannasta ja yksi puolestaan Sage Journals- tietokannasta. DOAJ- tietokannan kautta löysin kaksi kiinnostavaa artikkelia hakusanoilla *social integration early childhood education*.

4. Katsauksen suorittaminen ja keskeiset tulokset

Pitkään kestäneen aineistohaun tuloksena löysin seuraavat tutkimusartikkelit, joka käsittelevät aihettani sekä vastaavat tai sivuavat läheisesti asettamiani tutkimuskysymyksiäni.

1. Tonttila, T. 2006. Vammaisen lapsen äidin vanhemmuuden kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys.

2. Böök, K & Vilppo, L. 2004. Kohti kumppanuuttako? Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kokemuksia perhelähtöisyydestä päiväkodin arjessa.
3. Bennet, T., Deluca, D. & Bruns, D. 1997. Putting inclusion into practise. Perspectives of teachers and parents. Council for Exceptional Children.
4. Hannuksela, H-M. 2007. Perheen arki ja yhteistyö päiväkodin kanssa. vanhempien näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen ja päivähoidon kohtaamisesta.
5. Bruder, M.B & Dunst, C.J. 2014. Parental Judgements of early Childhood Intervention personel Practices. Applying a Consumer Science Perspective. Topics in early Childhood Special Education, Vol. 34(4) 200-210. Hammill Institute on Disabilities.

Seuraavaksi esittelen kolme valitsemaani tutkimusartikkelia, joista kaksi on suomenkielistä ja yksi on englanninkielinen. Olen koonnut kahden tutkimusartikkelin, väitöstutkimuksen ja kahden pro gradu- tutkielman keskeisimmät tiedot niiden kirjoittajista, julkaisijasta, tutkimusmenetelmistä, aineistonkeruusta, tutkimusongelmista ja tutkimusten keskeisistä tuloksista yhteen taulukkoon.

Englanninkielistä tutkimusartikkelia tarkastellessani on otettava huomioon, että yhdysvaltalainen, jossa valitsemani tutkimus toteutettiin, ja pohjoismaalainen varhaiskasvatus poikkeavat huomattavasti toisistaan. Yhdysvalloissa niin sanottu Pre School, joka Suomessa vastaisi päiväkotia ja esiopetusta, on osa Yhdysvaltojen perusopetusjärjestelmää, jossa kasvatusta toteutetaan opetuksen muodossa. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa sen sijaan pääpaino varhaiskasvatuksessa on lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa leikin, laulun ja muille lapsille ominaisilla tavoilla tiiviissä yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhdysvalloissa lapset aloittavat esikoulun 5-vuotiaana, ja esiopetuksen toiminta on paljon koulukeskeisempää, sillä se paneutuu lasten akateemisten valmiuksien kehittämiseen. Yhteistyö vanhempien ja opettajine välillä ei

välttämättä ole tiivistä, mutta esikoulussa järjestetään vanhempien ja opettajien välisiä palaverreja. Lisäksi vanhempaintoimikunnan toiminta on erittäin aktiivista.

Seuraavaksi esittelen taulukot 1-5, joihin olen kerännyt tietoa julkaisijoista ja julkaisun ajankohdasta, tutkimuksen toteutustavasta, otannasta sekä tutkimusten keskeisistä tuloksista.

Tekijä	Työnimi, Tutkimustyyppi, tutkimuksen toteutus, otanta	Tutkimuskysymykset koskien vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä	Keskeiset tulokset
<p>Tonttila, Tuula. 2006.</p> <p>Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Yliopistopaino 2006.</p>	<p>Vammaisen lapsen äidin kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys.</p> <p>Väitöstutkimus 2006, seurantatutkimus, kvalitatiivinen,</p> <p>32 haastattelua, joihin osallistui 24 haastateltavaa, joiden joukossa 10 kehitysvammaisen/autistisen lapsen äitiä ja 8 varhaiskasvatuksen ammattilaista.</p>	<p>Millainen on äidin kokemus varhaiskasvatuksen ja lähiympäristön antamasta vanhemmuuden tuesta?</p> <p>Millä tavoin varhaiskasvatuksen henkilökunta kokee tukevansa vammaisen/autistisen lapsen äitiä tai perhettä?</p> <p>Miten äiti ja päiväkodin työntekijät kohtaavat toisensa vuoropuhelussa?</p>	<p>Vammaisen lasten äidit kokivat saaneensa tukea varhaiskasvatuksen työntekijöiltä yhteistyössä toimiessaan seuraavasti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Luottamuksellinen keskustelu ja vuorovaikutus, kokemusten ja tunteiden jakaminen 2. Tuetaan vanhemmuutta kannustamalla, rohkaisemalla, kuuntelemalla ja antamalla myönteistä palautetta 3. Annetaan riittävästi tietoa lapsen vammasta ja kehityksestä 4. Otetaan osa-vastuu lapsen kuntoutuksesta 5. Tarjotaan lapsille päivähoitoa perheen toivomusten mukaan 6. Perheen huomiointi

Taulukko 1. Yhteenveto Tonttilan (2006) väitöstutkimuksesta *Vammaisen lapsen äidin kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys*

Tekijä	Työnimi, Tutkimustyyppi, tutkimuksen toteutus, otanta	Tutkimuskysymykset koskien vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä	Keskeiset tulokset
<p>Böök, Katriina. & Vilppo, Leila. 2004.</p> <p>Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos 2004.</p>	<p>Kohti kumppanuuttako? Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kokemuksia perhelähtöisyydestä päiväkodin arjessa.</p> <p>Pro Gradu- työ, Survey- tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus</p> <p>Tutkimusjoukon muodostivat kaksi länsisuomalaista kaupunkia ja niissä kaikkien erityispäivähoitolausunnolla olevien lasten vanhemmat, joista 44/101 vastasi ja palautti kyselylomakkeen.</p>	<p>Millaisia käytäntöjä on erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien ja päiväkodin välisessä yhteistyössä?</p> <p>Millaisia ovat erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien odotukset yhteistyöltä päiväkodin kanssa?</p>	<p>Vanhempien mukaan henkilökunta osoitti ajoittain kiinnostusta kaikkia perheen jäseniä ja perheessä hyvin sujuvia asioita kohtaan.</p> <p>Vanhemmat kokivat päiväkodin henkilökunnan arvostavan heidän asiantuntijuuttaan lasta koskevista asioista.</p> <p>Työntekijät halusivat lähes aina vanhempien osallistuvan lapsen kuntoutusta, hoitoa ja kasvatusta koskevaan päätöksentekoon.</p> <p>Vanhemmille kerrottiin lapsen vahvuuksista ja myönteisistä piirteistä.</p> <p>Yleisemmin arjessa toteutuivat päivittäiset keskustelut lasta tuotaessa ja haettaessa sekä ennalta sovitut keskustelut.</p>

Taulukko 2. Yhteenveto Böökin ja Vilpon (2004) pro gradu- tutkielmasta *Kohti kumppanuuttako? Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kokemuksia perhelähtöisyydestä päiväkodin arjessa*

Tekijä	Työnimi, Tutkimustyyppi, tutkimuksen toteutus, otanta	Tutkimuskysymykset koskien vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä	Keskeiset tulokset
<p>Bennet, T. , Deluca, D. & Bruns, D. 1997.</p> <p>Council for Exceptional Children 1997.</p>	<p>Putting inclusion into practice. Perspectives of teachers and parents.</p> <p>Tutkimusartikkeli, Poikittaistutkimus, 48 vanhempaa täytti ja palautti vapaaehtoisesti kyselylomakkeet.</p>	<p>Miten vanhemmat kokevat oman osallisuutensa lapsen varhaiskasvatuksessa ja erityisessä tuessa?</p> <p>Millä tavoin varhaiskasvattajat tukevat vanhempien osallisuutta ja kannustavat vanhempia osallistumaan yhteistyöhön?</p>	<p>Monet kyselyyn osallistuneet vanhemmat kokivat olleensa merkittävä osa moniammatillista työryhmää, joka työskentelee erityistä tukea tarvitsevan lapsen hyväksi.</p> <p>Useat vanhemmista kokivat osallistuvansa aktiivisesti päiväkodin toimintaan ja yhteistyöhön kasvatusalan ammattilaisten kanssa.</p> <p>Kasvatusalan ammattilaiset tukivat vanhempien osallisuutta mm. lähettämällä vanhemmille kotiin viestejä, järjestämällä tapaamisia vanhempien kanssa, lainasivat kirjallisuutta vanhemmille kuntoutus- ja erityiskasvatusmenetelmistä sekä soittamalla kotiin vanhemmille.</p>

Taulukko 3. Yhteenveto Bennetin ja Delucan (1997) tutkimusartikkelista *Putting inclusion into practice. Perspectives of teachers and parents*

Tekijä	Työnimi, Tutkimustyyppi, tutkimuksen toteutus, otanta	Tutkimuskysymykset koskien vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä	Keskeiset tulokset
<p>Hannuksela, Heidi-Marja. 2007.</p> <p>Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan yksikkö 2007.</p>	<p>Perheen arki ja yhteistyö päivähoidon kanssa. vanhempien näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen ja päivähoidon kohtaamisesta.</p> <p>Pro Gradu- työ, kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Teemahaastatteluihin osallistui 8 vanhempaa kuudesta eri perheestä.</p>	<p>Miten vanhempien mielestä varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon perhe ja lapsen erityisen tuen tarve?</p> <p>Millaista yhteistyötä perhe ja varhaiskasvatus vanhempien mukaan tekevät?</p> <p>Mihin perheen tarpeisiin varhaiskasvatus vastaa?</p> <p>Miten varhaiskasvatus voisi paremmin vastata perheen tarpeisiin?</p>	<p>Vanhemmat kertoivat yhteistyömuotojen olevan kuulumisten vaihdot perheen ja päiväkodin välillä lasta haettaessa hoidosta, perheen arjesta kertominen, päiväkodin yhteydenotot vanhempiin, vihkojen ja kansioiden käyttö kommunikoinnin välineinä, päiväkodin henkilökunta kirjoittaa vanhempien pyynnöstä kuvauksen lapsesta neuvola- tai sairaalakäyntejä varten, kasvatuskeskustelut ja HOJKS- palaverit ja Kelton konsultoinnin.</p> <p>Vanhemmat arvostivat sitä, kuinka päiväkodin henkilökunta huomioi perheen ja vanhemmat sekä tukee vanhempien jaksamista.</p>

Taulukko 4. Yhteenveto Hannukselan (2007) pro gradu- tutkielmasta *Perheen arki ja yhteistyö päivähoidon kanssa. vanhempien näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen ja päivähoidon kohtaamisesta*

Tekijä	Työnimi, Tutkimustyyppi, tutkimuksen toteutus, otanta	Tutkimuskysymykset koskien vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyötä	Keskeiset tulokset
<p>Bruder, Mary Beth & Dunst, Carl J. 2014.</p> <p>Topics in Early Childhood Special Education 2015, Vol. 34(4) 200–210. Hammill Institute on Disabilities 2014.</p>	<p>Parental Judgements of early Childhood Intervention personel Practices. Applying a Consumer Science Perspective.</p> <p>Tutkimusartikkeli, kvantitatiivinen tutkimus, asiakastytyväisyyskyselyyn osallistui 124 vauva- tai taaperoiässä olevan lapsen vanhempaa sekä 144 esikouluikäisten lasten vanhempaa.</p>	<p>Miten päteviksi vanhemmat arvioivat lapsen erityisen tuen käytäntöjä toteuttavat varhais- ja erityisvarhaiskasvattajat?</p> <p>Mitä vaikutusta on vanhempien osallisuuden kokemuksella heidän antamiinsa arvioihin erityisen tuen käytännöistä?</p>	<p>Vanhemmat, jotka raportoivat olevansa enemmän osallisia lapsensa varhaiskasvatuksessa ja erityisen tuen järjestämisessä näkivät varhaiskasvattajat enemmän kykenevinä, pätevämpinä ja varmempina.</p> <p>Vanhemmat arvioivat varhaiskasvattajat enemmän itsevarmoiksi kuin päteviksi heidän soveltaessaan erityisen tuen käytäntöjä.</p> <p>Vanhemmat, jotka kokivat olevansa aktiivisesti osana lapsensa erityiskasvatusta, antoivat enemmän positiivista palautetta varhaiskasvattajien toiminnasta ja erityisen tuen palveluista.</p>

Taulukko 5. Yhteenveto Bruderin ja Dunstin (2014) tutkimusartikkelista *Parental Judgements of early Childhood Intervention personel Practices. Applying a Consumer Science Perspective*

5. Yhteenveto kirjallisuuskatsauksessa käsitellyistä tutkimuksista

Yhteistyön kannalta merkityksellisiksi tekijöiksi vanhempien ja työntekijöiden toteuttaessa yhdessä lapsen erityistä tukea muodostuivat tarkastelemieni artikkelien perusteella seuraavat:

- Vanhempien osallisuuden tukeminen, vanhempien kannustaminen osallistumaan lapsensa erityiskasvatukseen
- Vanhempien ja perheen hyvinvoinnin huomioiminen lapsen hyvinvoinnin lisäksi
- Vanhempien kuuleminen ja mielipiteiden huomioon ottaminen lapsen kasvatuksesta
- Aktiivinen, kasvokkain tapahtuva ja rehellinen keskustelu vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä; vanhemmat toivoivat artikkelien perusteella, että yhä enemmän voitaisiin käydä keskustelua lapsesta ja tämän pärjäämisestä päiväkodissa työntekijöiden kanssa
- Vanhemmille tiedon antaminen lapsen kehityksestä, lapsen erityisen tuen tarpeesta ja keinoista tukea lapsen yksilöllistä kasvua; vanhempien voimavarojen lisääminen osallistamalla
- Vanhempien luottamus päiväkodin työntekijöiden ammattitaitoon ja haluun kouluttautua pidemmälle
- Lapsen viihtyminen päiväkodissa, kaverisuhteiden luominen ja osallistuminen leikkeihin
- Päiväkodin läheinen sijainti, lapsen sijoittaminen lähipäiväkotiin integroituun lapsiryhmään
- Erityisvarhaiskasvattaja on sekä vanhempien, että päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstön käytettävissä ja helposti tavoitettavissa
- Yhteinen positiivinen asennoituminen inklusioon

Edellä luettelemani asiat olivat nimenomaan niitä, jotka vanhemmat käsittelemieni tutkimusten haastatteluissa kertoivat olevansa yhteistyön onnistumisen kannalta tärkeimpiä seikkoja. Tutkimuksiin osallistuneilla vanhemmilla oli myös kokemusta yhteistyöstä, joka ei juuri toiminut kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen vaikeuksien, perheen ja vanhempien

kuulemisen sekä niiden tarpeiden vähäisen huomioimisen tai varhaiskasvattajan vähäisistä yrityksistä osallistaa vanhempien lapsensa erityiskasvatukseen.

6. Johtopäätökset

Kirjallisuuskatsauksessa käsitellyt Tonttilan (2006) väitöskirjaan, Böökin ja Vilpon (2006) pro gradu- tutkielman sekä Hannukselan (2007) pro gradu- tutkielman kohderyhmänä olleiden vanhempien lapset saivat erityistä tukea integroituina tavalliseen päivähoitoryhmään suomalaisessa varhaiskasvatusjärjestelmässä. Bennetin, Delucan ja Brunsin (1997) sekä Bruderin ja Dunstin (2014) englanninkielisissä tutkimusartikkeleissa erityistä tukea saavat lapset olivat aiemmin olleet erityiskoulussa tai erityisryhmissä, mutta heidät oli integroitu tavalliseen esikoulun luokkaan osana tavallista lapsiryhmää. Kyseisissä artikkeleissa nostettiin esille voimakkaasti inklusion periaate, jonka mukaan erityistä tukea tarvitseva kehitys- tai oppimishäiriön omaava lapsi voi omien mahdollisuuksiensa mukaan osallistua normaalisti kehittyneiden lasten ryhmän toimintaan. Inklusion tarkoituksena on tukea kehitys- ja oppimishäiriöisten lasten liittymistä päiväkotiryhmäänsä tai koulussa omaan luokkaansa, joissa kaikki lapset sekä aikuiset pyrkivät parhaansa mukaan kannustamaan ja tukemaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen osallisuutta. Inklusion ideana on, että mikäli erityistä tukea tarvitseva lapsi saadaan toimimaan ja osallistumaan ryhmän toimintaan tasaveroisena jäsenenä koulussa tai päiväkodissa, tuetaan samalla hänen liittymistään yhteiskuntaan sen tasaveroisena jäsenenä.

Tonttilan (2006) väitöskirjan, Böökin ja Vilpon (2004) sekä Hannukselan (2007) pro gradu- tutkielman tulosten mukaan osa erityisen tuen lasten vanhemmista, joiden lapset oli integroitu osaksi tavallista 20 lapsen lapsiryhmiä päiväkodeissa, toivoivat, että lapsi olisi päässyt mieluummin integroituun pienryhmään, jossa lapsen tuen tarpeisiin kiinnitetään herkemmin huomiota. Osa vanhemmista kummeksui asuinkuntiansa varhaiskasvatuspalvelujen käytäntöä sijoittaa erityisen tuen lapsia eri päiväkotiin ja niiden lapsiryhmiin huomioimatta vanhempien toivomuksia lapsen päivähoitopaikasta.

Tarkastelemissani väitöskirjassa, pro gradu- tutkielmissa ja englanninkielisissä tutkimusartikkeleissa oli selkeästi luettavissa, että vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä yhteistyön käytäntöihin päiväkodin työntekijöiden kanssa.

Yleisimmäksi yhteistyömuodoksi vanhemmat kuvasivat kasvatustalut, varhaista kuntoutusta ja HOJKSia koskevat palaverit, kuulumisten vaihdot lasta haettaessa ja tuottaessa sekä päiväkodin yhteydenotot päiväkotiin.

Päiväkodin työntekijät olivat valmiita ja halukkaita antamaan vanhemmille tietoa ja materiaalia lapsen kehityksestä, kehitys- ja oppimishäiriöistä sekä kuntouttavista menetelmistä ja harjoitteista, joita voi tehdä kotona lapsen kanssa. Näin varmistettiin se, että lapsi saa jatkuvasti tarvitsemaansa tukea ja kuntoutusta, joka on samaa sisällöltään niin kotona kuin päiväkodissa. Samalla vanhemmat saavat haluamaansa tietoa siitä, millä keinoin he voivat tukea lapsensa kehitystä ja kasvua.

Vanhemmat kuvasivat päiväkodin työntekijöiden olevan aktiivisia ja osaavia ammattilaisia, jotka halusivat kuulla kaiken mahdollisen tiedon vanhemmilta lapsen erityistarpeista. Vanhempien puheenvuoroista kuvastui myös, että päiväkodin työntekijät ovat valmiita kehittämään jatkuvasti ammattitaitoaan vastatakseen paremmin erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheidensä tarpeisiin. Päiväkodin työntekijöiden aktiivisuus tuli esille vanhempien puheenvuoroissa tapana kysellä ja konsultoida kiertävää erityislastentarhanopettajaa, toimintaterapeuttia tai muilta lapsen kuntoutukseen ja erityiseen tukeen osallistuvilta ammattilaisilta lapsesta, hänen nykyisestä tilastaan ja tarpeistaan. Hannukselan (2007) pro gradu- tutkielman tulosten mukaan eräs vanhempi kertoi, että päiväkodin työntekijä oli alkanut käydä viittomakielen kursseilla, jotta hän voisi paremmin tukea kuulovammaisen lapsen vuorovaikutusta. Päiväkodin työntekijä koki, että viittomakielen opettelusta ei olisi pelkästään hyötyä yhden kuulovammaisen lapsen kohdalla, vaan myös tulevaisuudessa. Päiväkodin työntekijä tietää, miten käyttää viittomia, mikäli päivähoitoryhmään tulee joskus uusi lapsi, joka tarvitsee viittomia kommunikaation tueksi.

Vanhemmat kokivat todella myönteisenä sen, että päiväkodin työntekijät tukivat lapsen hyvinvoinnin lisäksi myös perheen hyvinvointia. Lapsen hoitopaikan

saaminen päiväkodista on helpottanut perheen arkea ja jaksamista. Tonttilan (2006) väitöskirjassa kehitysvammaisten sekä autististen lasten äidit, kokivat saaneensa apua lasten hoitamisessa myös omien kielteisten tunteidensa ja kipeiden muistojensa käsittelyssä ja purkamisessa päiväkodin työntekijöiltä. Äidit kokivat lapsen kasvatustuon jakamisen helpottaneen heidän jaksamistaan vanhempana, koska aiemmin osa Tonttilan (2006) haastattelemista äideistä oli kertonut kantamaan vastuun kehitysvammaisesta tai autistisesta lapsestaan yksin ilman puolison tai sukulaisten tukea. Äidit olivat joutuneet luopumaan työpaikastaan tai keskeyttämään opiskelunsa, jotta he voisivat toimia lapsensa kokopäiväisenä omahoitajana. Tonttilan (2006) mukaan lapsen omahoitajuus oli herättänyt ristiriitaisia tunteita äideissä: vihaa, surua sekä iloa lasta kohtaan. Näitä ristiriitaisia tunteita oli mahdollista käsitellä päiväkodin työntekijöiden kanssa, jotka antoivat äideille aikaa ja tilaa purkaa tunteitaan. (Tonttila 2006, 99–182.)

Böökkin ja Vilpon (2004) sekä Hannukselan (2007) haastattelemat vanhemmat kokivat, että lapsen sosiaaliset taidot ovat kehittyneet merkittävästi varhaiskasvatuksen kautta. Päiväkodissa lapsi on päässyt leikkimään toisten lasten kanssa ja luomaan ystävyyssuhteita. Erityisen tuen lapselle osallistuminen tavallisesti kehittyneiden lasten ryhmän toimintaan on tärkeää, sillä tällöin lapsi ottaa mallia ja vertailee itseään muihin. Lapsi oppii vuorovaikutuksen kautta toisilta lapsilta, miten leikitään tai toimitaan toisten lasten kanssa. Jos erityistä tukea tarvitseva lapsi vertailee itseään muihin lapsiin, se saattaa aiheuttaa hänelle negatiivisia kokemuksia itsestään ja erilaisuudestaan. Varhaiskasvattajan onkin tärkeää välittää lapsen erilaisuudesta positiivista kuvaa niin erityistä tukea tarvitsevalle lapselle kuin koko lapsiryhmälle. Lapsiryhmässä olisi hyvä käsitellä ihmisten erilaisuutta, ja sitä miksi se on hyvä asia. Saadessaan päivähoitopaikan lapsi on saanut myös tarvitsemiaan terapiapalveluita.

Bruderin ja Dunstin (2014) tutkimuksessa kävi ilmi, että vanhemmat kokivat päiväkodin työntekijöiden ammattitaidon heikoksi silloin, kun työntekijät eivät olleet kannustaneet ja tukeneet vanhempia tarpeeksi osallistumaan lapsensa erityisen tuen järjestämisessä. Moni vanhempi koki oman osallisuutensa

lapsensa varhaiskasvatuksessa ja erityisessä tuessa erittäin tärkeäksi, mutta läheskään kaikissa tapauksissa päiväkodin työntekijät eivät olleet riittävästi tukeneet vanhempien osallisuutta. (Bruder & Dunst 2014, 205–207.)

Tarkastelemissani Tonttilan (2006) väitöskirjassa, Böökin ja Vilpon (2004) sekä Hannukselan (2007) pro gradu- tutkielmissa, Bennetin, Delucan ja Brunsin (1997) sekä Bruderin ja Dunstin (2014) tutkimuksissa korostui, kuinka vanhemmat toivoisivat voivansa saada osallistua enemmän lapsensa erityiseen tukeen varhaiskasvatuksessa. Vanhemmat toivoivat, että heidän osallisuuttaan tuettaisiin esimerkiksi käymällä enemmän vanhemman ja päiväkodin työntekijän välistä keskustelua, osallistumalla enemmän moniammatillisen työryhmän tiimipalaveriinhin ja vieraillemalla enemmän päiväkodin lapsiryhmissä.

Böökin ja Vilpon (2004) Pro Gradu- tutkielman tulosten mukaan päiväkodin työntekijät kertoivat vanhempien kanssa tapahtuvan keskustelun toteutuvan päivittäin jo yli 90 %. Vanhempien tarpeelle käydä jatkuvasti päivittäin toteutuvaa keskustelua päiväkodin työntekijöiden kanssa voi olla syynä se, että lapsen kohdalla voi ilmetä uusia vaikeuksia arjessa. Näihin kysymyksiin vanhemmat luonnollisesti pyrkivät löytämään vastauksia konsultoimalla varhaiskasvattajia ja erityisvarhaiskasvattajia. Päiväkodin työntekijöiden on käytävä keskustelua myös lapsen edistymisestä, minkä johdosta voidaan pohtia tarvetta lapsen siirtämisestä tehostettuun tukeen. (Böök & Vilppo, 56-70.)

Bennetin, Delucan ja Brunsin (1997) tutkimuksessa esikoulun opettajat kokivat puolestaan vanhempien vierailun esikoulussa sekä osallistumisen lapsiryhmän toimintaan häiritsevän opetusta ja samalla heidän työtään. Esikoulun opettajat kokivat vanhempien uteliaisuuden ja kiinnostuksen jopa tungettelevana (Bennet, Deluca ja Bruns 1997).

Vanhemmilla on halua ja intoa lähteä täysillä mukaan lapsen varhaiskasvatukseen ja toimia yhdessä työntekijöiden kanssa erityistä tukea järjestettäessä. Tämä into saattaa pahimmassa tapauksessa laantua, mikäli päiväkotit ei riittävästi ota vanhempia mukaan yhteistyöhön. Osallistamattomuus puolestaan vaikuttaa kielteisesti vanhempien kokemuksiin varhaiskasvatuksen erityisestä tuesta ja yhteistyöhön päiväkodin kanssa.

Tavalla, jolla päiväkodin työntekijät puhuvat lapsesta vanhemmille tai vanhempien kuullen, vaikuttaa vanhempien asennoitumiseen yhteistyöhön. Runsas positiivinen palaute lapsesta tukee vanhempien vanhemmuutta, antaa itsevarmuutta ja luottamusta vanhemmille omista valinnoistaan ja toiminnastaan lapsen kasvatuksessa. Samalla vanhemmat näkevät ne vahvuudet ja hyvät puolet lapsessaan, joita päiväkodin työntekijät tuovat useaan otteeseen esille.

Jatkuva negatiivinen palaute herättää puolestaan vanhemmissa epäluottamusta päiväkodin työntekijöihin. Jatkuva negatiivinen palaute lapsesta vähentää myös vanhempien halukkuutta tehdä yhteistyötä päiväkodin kanssa ja antaa huonon kuvan varhaiskasvatuspalveluista työntekijöineen. Vanhempien asennoituminen varhaiskasvatukseen vaikuttaa samalla lapsen asenteeseen päiväkodista, mikä puolestaan vaikuttaa lapsen viihtymiseen ja aktiivisuuteen päiväkodissa.

Vanhemmat toivoivat voivansa konsultoida erityislastentarhanopettajaa useammin. Vanhemmat toivoivat, että terapiatoimintaa voitaisiin järjestää lapselle päiväkotipäivän aikana. Vanhemmat arvostivat varhaiskasvattajien joustavuutta lapsen hoitoaikojen suunniteltaessa.

7. Pohdinta

Käsitlemieni tutkimusartikkelien pohjalta on todettava, että Tonttilan sekä Böökin ja Vilppon tutkimuksen otannat muodostuivat kahdesta varsin erilaisesta kohderyhmästä. Tonttilan tutkimuksessa käsiteltiin enemmän, miten yksihuoltajaäidit, joiden lapsella on erityisen tuen tarve, kokevat lapsen kuntoutuksen ja kasvun edistämiseksi tehtävän yhteistyön toteutuvan. Böökin ja Vilppon tutkimuksessa sen sijaan kohderyhmänä toimivat satunnaisesti valitut perheet, joista osassa molemmat vanhemmat olivat läsnä lapsen elämässä ja osallisina lapsen varhaiskasvatuksessa. Sekä yksihuoltajaperheillä että perinteisillä ydinperheillä oli tutkimuksista päätellen erilaiset lähtökohdat ja erilainen tuen tarve. Vanhempien puheenvuoroista oli tulkittavissa samat asiat, joita he toivoisivat yhteistyöltä päiväkodin työntekijöiden kanssa. Vanhemmat toivoivat muun muassa enemmän keskustelua ammattikasvattajien kanssa lapseen ja tämän kasvatukseen liittyvistä asioista. He toivoivat usein tietoa siitä, miten lapsen päivä ja arki sujuvat päiväkodissa. Vanhemmat myös toivoivat,

että henkilökunta osallistaisi heitä enemmän moniammatillisiin keskusteluihin lapsen kuntoutuksesta ja sen tavoitteista.

Vanhemmat toivoivat pääsevänsä osaksi lapsen elämää niissä päiväkodeissa ja esikouluissa, joissa tutkimukset toteutettiin. Vanhemmilla on omaan lapseensa liittyvää asiantuntijuutta ja henkilökohtaista tietoa lapsestaan, jota he mielellään haluaisivat jakaa muidenkin läheisesti päiväkodin kanssa yhteistyössä olevien, lapsen kuntoutukseen osallistuvien tahojen kanssa. Vanhemmat toivoivat samalla syvempää yhteistyötä päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Bennetin, Delucan ja Delucan (1997) tutkimusta lukiessa on ollut mielenkiintoista huomata, kuinka vanhemmat kokevat tarvetta olla yhä enemmän osallisena lapsen varhaiskasvatuksessa, tai Yhdysvaltojen opetusjärjestelmän mukaisesti lapsen esiopetuksessa. Etenkin tutkimuksessa haastateltujen vanhempien, joiden lapsi saa erityisen tuen mukaisia tukimuotoja, vanhemmat toivoivat tiiviimpää yhteistyötä esikoulun opettajien kanssa. He toivoivat jotakin enemmän kuin viikoittain tapahtuvaa viestintää puhelimen tai reissuvihkojen välityksellä. Vanhemmat halusivat etenkin, että heillä olisi enemmän mahdollisuuksia osallistua paikan päällä esiopetukseen. He haluaisivat nähdä, mitä lapsi tekee esiopetuksessa ja miten muut lapset ja opettajat suhtautuvat lapseen.

Opettajat taas kokivat, että vanhempien läsnäolo esikoulussa häiritseisi heidän työtään, mutta tästä huolimatta opettajat pitivät vanhempia tärkeinä yhteistyökumppaneina, joiden kanssa lapsen kasvatus toteutuu. Vanhemmat vastaavasti kokivat, että opettajien antama positiivinen palaute lapsesta tuo hyvän mielen ja itsevarmuuden siitä, että he ovat onnistuneet kasvattajan tehtävässään, että jotain on tehty oikein. Varhaiskasvattajien antama positiivinen palaute lapsesta ja tämän vahvuuksista kertominen olivat etenkin Tonttilan(2006) haastatteleminen vammaisten lasten äitien perusteella tärkeää oman jaksamisen kannalta. Vammaisten lasten äideistä oli Tonttilan (2006) mukaan tärkeää kuulla kehuja lapsesta, etenkin kun äidit ovat joutuneet usein kuulemaan negatiivisia kommentteja lapsesta julkisilla paikoilla.

Opinnäytetyönprosessin kautta olen oppinut lukemaan kriittisemmin tieteellisiä tutkimuksia käsitteleviä artikkeleita. En löytänyt läheskään niin paljon sellaisia artikkeleita, jotka olisivat vastanneet tutkimuskysymyksiini. Tämä vain osoittaa, ettei aihettani koskevia tutkimuksia ole tehty kovinkaan paljon. Toisaalta voidaan kysyä, onko välttämättä tarpeen erotella erityistä tukea tarvitsevia lapsia omiksi ryhmikseen.

Ollessani työharjoitteluissa päiväkodeissa olen huomannut, että molemmat sekä erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevat lapset ovat inklusion periaatteen mukaisesti samassa ryhmässä niin sanottujen ”normaalien” lasten kanssa. Kaikki lapset ovat näkemäni ja kuulemani perusteella tulleet hyvin toimeen keskenään. Bennetin, Delucan ja Brunsin (1997) tutkimuksessa tuotiin esille, että inklusiivinen kasvatusympäristö tukee parhaiten vammaisten lasten sosiaalista kehitystä, harjaannuttaa vuorovaikutustaitoja sekä edesauttaa vammaista lasta luomaan ystävyysuhteita toisiin lapsiin.

Hannukselan (2007) haastattelemat vanhemmatkin toteavat, että päiväkotiki on juuri heidän erityislapselleen tärkeä kuntoutusmuoto, koska lapsi on siellä vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Erityistä tukea tarvitseva lapsi saa osallistuessaan leikkiin kokemuksia onnistumisista ja hyväksytyksi tulemisesta vammastaan tai sairaudestaan huolimatta. Lisäksi lapsi saa samanikäisiltä lapsilta tärkeää vertaistukea ja oppii vuorovaikutuksessa ja leikkiessään sosiaalisia taitoja. Hannukselan (2007) haastattelemat vanhemmat kokivatkin, että heidän lapsensa on tärkeää oppia sosiaalisia taitoja.

Koen erityisen tärkeäksi varhaiskasvatuksessa sen, että lapset oppisivat hyväksymään sekä toisten että oman erilaisuutensa. Kaikki ihmiset ovat erilaisia yksilöitä erilaisine tarpeineen. Tulevana lastentarhanopettajana ja sosionomina (AMK) minun tuleekin luoda lapsille päiväotiin sellainen kasvatusympäristö, jossa jokainen lapsi huomioidaan yksilönä ja jossa erilaisuus nähdään rikkautena.

Vanhempien kanssa pyrin perehtymieni tutkimusten tulosten opettamana käymään riittävän usein keskustelua lapsesta ja tämän kasvatuksesta sekä tuomaan esille lapsen vahvoja puolia heikkouksien sijaan. On tärkeää laatia

perheen kanssa tavoitteet, jotka koetaan yksimielisesti tärkeiksi lapsen kehityksen ja kasvun tueksi.

Tieteellisiä julkaisuja lukiessani olen myös ymmärtänyt vanhempien osallistamisen merkityksen lapsen varhaiskasvatuksessa ja erityistä tukea tarjottaessa. Jotta lapsi saisi laadukasta ja yksilöllistä kehitystään parhaiten tukevaa kasvatusta, on tärkeää heti päivähoidon alussa tai erityisen tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen ottaa mukaan vanhemmat suunnittelemaan ja asettamaan tavoitteita lapsen kasvatukselle. Yhteisten tavoitteiden asettamisen lähtökohtana on kuulla vanhempien toiveita ja kuunnella heidän ajatuksiaan lapsesta. Kun vanhemmat tuntevat, että heitä kannustetaan aktiivisesti ottamaan osaa lapsen kasvatukseen ja erityisen tuen toteuttamiseen, he myös itse suhtautuvat myönteisesti varhaiskasvatuksen erityisen tuen käytäntöihin.

Tulevana varhaiskasvattajana koen, että on erityisen tärkeää kouluttautua enemmän nimenomaan erityisen tuen käytäntöjen osaamisessa. Näin kykenisin paremmin tukemaan perhettä kohtaamaan lapsen erityistarpeet sekä tukemaan lapsen yksilöllisen kasvun, positiivisen minäkuvan, hyvän itsetunnon kehittymistä.

Kirjallisuuskatsausta kirjoittaessani minulla heräsi ajatus mahdollisesta jatkotutkimuksen aiheesta, jossa selvitetäisiin, miten Lappeenrannassa ja sen lähialueilla asuvat vanhemmat kokevat yhteistyön päiväkodin henkilökunnan kanssa lapsen kasvatusta ja erityistä tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Toinen vaihtoehto olisi selvittää, millaiseksi vanhemmat kokevat erityisen tuen käytännöt ja yhteistyön varhaiskasvattajien kanssa Lappeenrannan alueen päiväkodeissa. Halukkaiden vanhempien löytäminen voi olla haastavaa, mutta he voivat antaa arvokasta tietoa siitä, millainen vanhempien kanssa tapahtuva yhteistyö lapsen erityistä tukea järjestettäessä on nykyiseltä tilaltaan ja nouseeko yhteistyön käytännöissä Lappeenrannan varhaiskasvatuspalveluissa jotain parannettavaa. Olisi mielenkiintoista, jos Lappeenrannassa tehtäisiin tutkimus, jossa selvitetäisiin, millä tavoin päivähoito on tukenut perheen jaksamista ja hyvinvointia sekä edistänyt erityislapsen taitojen ja valmiuksien kehittymistä.

Lähteet

Bennet, T. , Deluca, D. & Bruns, D. 1997. Putting inclusion into practice. Perspectives of teachers and parents. Council for Exceptional Children 1997. <http://www.freepatentsonline.com/article/Exceptional-Children/19844081.html>. Luettu 13.8.2014.

Bruder, M.B & Dunst, C.J 2014. Parental Judgements of early Childhood Intervention personel Practices. Topics in Early Childhood Special Education 34(4), s. 200–210. <http://tec.sagepub.com/content/34/4/200.abstract>. Luettu 22.1.2015.

Böök, K. & Vilppo, L. 2004. Kohti kumppanuuttako? Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kokemuksia perhelähtöisyydestä päiväkodin arjessa. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos.

Hannuksela, H-M. 2007. Perheen arki ja yhteistyö päivähoidon kanssa. vanhempien näkemyksiä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen ja päivähoidon kohtaamisesta. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan yksikkö. <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/18763>. Luettu 17.2.2015.

Hujala, E., Puroila A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää. Edufin.

Koivunen, P-L 2009. Hyvä päivähoito. PS- kustannus. Juva.

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Juva. PS-kustannus, 168-170.

Viitala, R. 2005. Ideologisia ja pedagogisia lähtökohtia erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 132-134.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.

Määräykset ja ohjeet 2014:96. Tampere 2015.

http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf. Luettu 18.5.2015.

Routti, M. ,Nylund T. ,& Virkki, P. 2013. Lapsen ja nuoren tukeminen esi- ja alkuopetuksessa. Lappeenrannan kaupungin julkaisu.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus. Vaasan yliopiston opetusjulkaisuja 62. http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Luettu 3.5.2015.

Toimiva integraatio päiväkodin arjessa. Ohjekirja. Lastentarhanopettajaliiton julkaisu. Helsinki. 2003, 5. <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Esitteet>. Luettu 21.2.2015.

Tonttila, T. 2006. Vammaisen lapsen äidin kokemus sekä lähiympäristön ja kasvatuskumppanuuden merkitys. Helsingin yliopisto. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Yliopistopaino. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/19986>. Luettu 23.6.2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Saarijärvi. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>. Luettu 5.11.2013.

Viitala, K 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.